

Velencéből szerencsét próbálni

Felhőutazók

A szél

Kevéssel múlt dél, és Velence fölött süvít a tramontana. Az ajtók nyikorognak, az üvegek betörnek, a mólókon elszakadnak a kötelek és a hajók nekicsapódnak a rakodópartnak. A naptár az 1499-dik esztendő október havának 18. napját mutatja. Ember nem látott még ilyen erős szelet, mondják a Cannaregio jósai. Egészen idáig az idő kellemes volt, a nők fölmentek a paloták tetőteraszára sütkérezni s hogy szőkíttessék hajukat a napon, a víz hetekig csak ringatózott a csatornában. Most hullámokat vet és megzavarosodik, lehet, hogy előnti az utcákat, és az algák rátapadnak a horgonykarokra.

Erasmus Van Graan nyomdájában a papírlapok repkednek a levegőben, és le kellett állítani a sajtókat, mert beléjük száll a por. Van Graan már bezárta az ablakokat és az írópulthoz megy. Zosimo Aleppót keresi, akinek maszatos a keze a tintától. Nem szól semmit, csak int neki, hogy kövesse egy tágas szobába, amelyben pajzsok függnek körben a falakról, és flamand kárpittal letakart díványok vannak benne, ez a díszterem, az egyetlen helyiség, ahol mindig rend van, itt fogadja a gazdag családok titkárait, és itt alkuszik a papír áráról.

Eljött a napja, hogy nyeregbe ül – közli a fiúval.

Van Graan napszámosnadrágot visel, miközben könyveket nyomtat, két orcája télen-nyáron borvirágos, szeme színe, mint a derűs égbolté. Flandriából származik, hazájának mocsárszaga érződik rajta, s olyankor, amikor titokzatoskodik, szemöldökét összehúzza, zavarában köhécsel, s van neki egy mondása, amely sok nép beszédének ötvözete: „Ha szél fú a házba, *kaká pistéua omnibus* hidegrázza”.

Miféle halandza nyelven beszél ez az ember?! Zosimo érti is, meg nem is. Hogy mi volna az a *kaká pistéua*, sosem tudta megfejteni, tán valami káromkodás, esetleg valami varázsigé. Az sem igazán világos neki, hogy gazdája aznap miért rángatja a száját, mint egy szerencsétlen néma, aki valami csoda folytán visszanyerte a hangját. Megtörli hát a kezét, és elindul utána, nesztelenül lépked a nyomában. Tudja, hogy amikor Van Graan így viselkedik, vagy csodákat hoz, vagy bajokkal terhes időszak kopogtat az ajtón.

– Itt járt Milánóból egy tudós ember – kezdi Van Graan olyan lihegés és kusza sóhajtozás közepett, hogy már ennek hallatán is megáll az emberben az ütő. Az idegent Lionardónak hívják, és a szeme előtt terített ki mindenféle mozsárágyúkat és harci gépezeteket ábrázoló rajzokat, élettelen karok és kulcsfontok anatómiai metszeteit, galambokkal és énekes rigókkal ékesített pergamenleveket. – Ördögfattyá – teszi hozzá, de mintha máris megbánná, hogy túl sokat mondott. Majd sietősen, mintha valami tehertől akarna megszabadulni, amely megülte a gyomrát, letépi orráról az ókulát, és egy diákról kezd el beszélni, aki tarisznyájában egy köteg fontos papírt rejteget, találmányok gyűjteménye lehet, vagy álmoskönyv, vagy tán valami más, még akkor sem válik meg tőle, amikor alszik. A nevét nem tudni, mindenki Vörösbegeként emlegeti, és az egyik fenséges milánói palotában látták, de egyáltalán nem biztos, hogy még ott van, mert a városon háború dúlt végig, és Ludovico, a Mór elmenekült.

– Orra, mint a bagoly csőre, a füle meggypiros. – Ezek voltak Lionardo mester utolsó szavai, és Van Graan jól az eszébe véste: bagolyorr, meggypiros fül. Halkan ejti ki őket, attól fél, hogy az ügyletet más nyomdák elkaparintják előle. Velencében mindenki ismeri, tudják, milyen, akár az egér, mindenütt ott van: beszimatol elhagyatott lépcsőaljakra, ereklyék után kutató vaknak tetteti magát, csak hogy beengedjék a kolostorokba és kéziratokra vadászhaszon, nyomdájának sajtói még alkonyat után is nyikorognak, ha olyan könyvön kell dolgozni, amelyiktől a püspökök bélcavarodást kapnának.

Van Graan nem mond többet. Információk tekintetében Lionardo mester fukarul bánt vele, sietős volt neki, indulnia kellett Franciaországba. Ha Zosimo ügyes lesz, és elhossa Vörösbegek diák fölírásait szépen, nyomdakész

állapotban, elég sem lesz a zsákja, amikbe a pénzt teheti. Ez az első alkalom, hogy Van Graan ilyen bizalmas hangot üt meg Zosimóval, a fiú aggodalmas képpel viszonozza tekintetét: hátha a sors most csapdát állít neki? Hányan elindultak már Velencéből szerencsét próbálni, és aztán a börtön mélyén rohadtak meg?

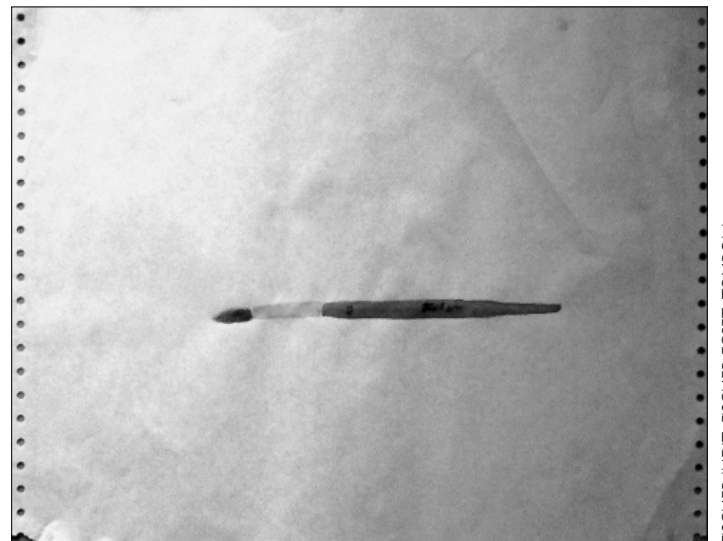
Zosimo Aleppo húszéves, arcán szőke pihék és tengerészmosoly, még nem csúfította el annak a katonának a kardja, aki majd megsebzí a homlokán Aiguebelette közelében, Savoiában. Jól vág az esze, szeme folyton az árkusokat fürkészi, és, ha olykor női nevek bukkanak fel az elméjében, megkeresi őket a buranói síkatorok mélyén. Elég, ha énekszóra nyitja a száját, a lányok máris kihajolnak az ablakon, hogy köszöntsék. Felismerik lépteiről, kamillavirággal és mentalevéllel illatosítják hajukat, úgy kedveskednek neki. Zosimo besurran hozzájuk, épp csak annyi ideig marad, míg megbékél a sorssal, és amikor kilép a házból, világmegváltó lovagnak képzelet magát.

Még világos van, amikor végigmegy a Cannaregio felé vezető utcán, de most nem látogatja meg buranói kedveseit. Majd beköszön hozzájuk, ha viszszaébred, ha meggazdagodott. Most igyekeznie kell, hogy még sötétedés előtt elhagyja Velencét, és időnként végigsimítja a pénzeszacskót, amelyet a nadrágjába dugott: Van Graan sosem volt még ilyen nagylelkű. Még egy vörös posztóbol készült köpennyel is megajándékozta, és kapott tőle egy lovat, Abenante a neve, fiatal arab mén, nyulat és vaddisznót is űzhet vele, Mantovában vette a vásáron.

Zosimo óvatosan jár, mint a róka, jobbra-balra tekinget. A fejét is körbeforgatná, akár a gyöngybagoly, hogy meglássa, követik-e. Ha valaki az útjába akad, úgy tesz, mintha Velencére mindent elborító köd telepedett volna.

Mostanra elcsendesedett a szél, és tényleg van egy kis köd. Hirtelen köszöntött be az ős, hogy beburkolja a Dózse palota csipkés márványait, és a vén jósok hideg évszakot ígérnek. Hosszú lesz a tél, mondogatják, pár nap múlva a hó is belepi az erkélyeket. Az alacsonyan szálló madarak is ezt hirdetik, pedig még csak októberben járunk. Zosimo úgy tesz, mint aki hisz ezeknek a szóbeszédeknek, de magában nevet rajtuk. A nagy hideg előtt vissza kell térnie, készen arra, hogy Van Graantól megkapja az ígért pénzt: zsákja sem lesz elég, amibe tegye, így mondta neki. S elképzelet magát, amint előkelőn, akár egy dózse, aranyhímes paláttal a vállán sétálgat a Canal Grande partján, és a tavasz a Szent Márk bazilika kupoláit cirógatja.

Itt van előtte a nagy bazilika. Párafelhőben gubbaszt, lebeg a föld felett, Zosimo kinyújtja a kezét, jobbról-balról mértéket vesz róla, mint

FISCHER JUDIT: FISCHER ECSET, TOMBOLA

a festőktől látta. Képes volna csukott szemmel is lerajzolni a templomot: csillogó kövekből álló láda, dagadó vitorlájú karavella, női mellett formázó kupolák, meg toronysisakok ott fenn, a magasban, ahol galambok és zöld lobogók repkednek. Azt hallotta, hogy falai sárgák, mint a lenyugvó nap, és az ember feje fölött csillagokkal telitűzdelte égbolt tárul fel. Majd ha gazdag lesz, belül az első padsorba, hogy megbámulja ezt a csodát. Most nem. Van Graan nem venné jó néven, ha késlekedne. Rákiáltana: – Szedjed a lábadat, *kaká pistéua!* Így hát Zosimo meggyorsítja lépteit, már-már szalad, hallja, hogy a San Cassian-i patikus szólítja, de nem válaszol a köszöntésre.

– Gyere be, derítsd fel a kedvem – kiáltja utána a patikus, aki egyesegyedül ül a boltjában, és szeretné meghallgatni Zosimo valamelyik történetét, amelyeket olyankor mesél, amikor elemében van. A macskalány, a Miriosa kiült az ablakba, és várja a vőlegénynek valót. Arra jön egy szamar, és rákezdi: *Cicamica, cicamica...*, de olyan hangosan ordít, hogy megrémiszi vele, és az orra előtt becsukja az ablakot. Arra jön egy kutya: *Cicamica, cicamica...*, ez meg úgy csahol, mint egy éhenkórász, és a macskalány csak a fejét rázza: nem, nem eridj innen. Arra jön egy egér, ő is rákezdi: *Cicamica, cicamica...*, ez már tetszik a macskalánynak, betessékeli az egeret, elkapja a farkát, és behajítja a fővő fazékba.

– *Cicamica, cicamica* – mondja a San Cassian-i patikus, apró szemeit nagyra nyitva, fogatlan szájjal, fülére hulló göndör fűrtjével. Őrá sincs ideje Zosimónak, a patikus felfogja, hogy ez most nem olyan nap, nem szól semmit, kissé tétován integet neki.

Ismeri Zosimót, amióta a fiú a világon van, szereti is. Olyan öreg már, hogy a fejéből kihullott a város neve, ahonnan az Aleppo familia származik: keletről, persze, de hogy Bizánctól, Jeruzsálemből vagy Szalonikiból? Időnkint megkérdezi tőle: – Mi is vagy te, török, örmény vagy tán görög? Zosimo megmondja, de az öreg aztán csak elfelejti. De egyvalamit nem felejt el, azt a napot, amikor meghalt Mosé Aleppo, Zosimo apja. Liláskék ábrázattal ébredt, tátott szájjal lélegzett, a hónalját fájlalta, és Antonia Fantin, a felesége úgy toporgott körülötte, mint egy rémült galamb. Ő volt a Cannaregio negyed legjobb szabómestere, mindenki ezt mondta, egész fészekalja gyereket nemzett, és a szent tekercekből vette a nevüket: Dániel, Ezékiel, Ézsaiás, Miriam, Ráchel, Micol, három fiú, három lány, Zosimón és Simplición kívül persze, akik az anyjuktól kapták nevüket. A patikus nagyot nézett, amikor elment meglátogatni Mosét: a beteg hóna alatt diószemnél valamivel nagyobb, vörös duzzanat látszott. Főzetet készített neki füvekből, és ráparancsolt, hogy ne mutakozzon senki előtt, de alig köszönt el tőle, a járvány híre már bejárta a Cannaregiót.

Zosimo és Simplicio nem volt otthon, amikor a tűzhelyből kipattant szikra belekapott a vég szövetekbe. Sötét volt, hideg, és a füst megfojtotta apjukat és anyjukat, miközben az ágyban feküdtek egymást átölelve. Két elszenesedett testet találtak a helyükön a nagyszobában, semmi sem maradt meg a régi szabóműhelyből, a csipkével díszített ablakokból, a rózsailatú teraszából és a borostyánnal befuttatott árkádus udvarból, ahol valamikor, a béke napjaiban, az Aleppók nemzetsége arról álmodott, hogy pirkadat felé hajóznak, folyókról ábrándoztak, írással eltöltött csendes alkonyokról, s számolták az éveket, a napokat, attól fogva, hogy keleti hazájukból útra keltek.

A ház, ahol az Aleppo-család a tűzvész előtt lakott, egy terecske sarkán áll, amely kikötőként szolgál a kisebb bárkák számára. Nyaranta, amikor egy szél-fuvallet enyhét hozott a hőségben, Mosé fogta szerszámaikat, és kitepedett a szabadba, ott szabta-varrta a szöveteket. Zosimo nem szívesen megy arrafelé. Most azért teszi, mert elfogta a vágy. Arra gondol, hogy majd ha hazatér, a pénzen, amit Van Graan ígért neki, megtisztítja a falakat a maradék koromtól. Ide költözik majd Simplicióval, mert itt gyűlt össze a rokonság a trebison-dai utazás után. – Ez az az odú, ahol menedékre leltünk – mondogatta Mosé –, a bárka, amely megmentett bennünket az özönvíztől.

Mosé gyermekei közül csak Zosimo és Simplicio menekült meg az Aleppo családban arató pestistől. Mindössze öt év van köztük, de mintha nem is egy anya szülte volna őket: Zosimo száraz, mint a nád, Simplicio meg akár egy hatalmas gesztenyefa. Úgy közlekedik a kanálisok között, mint egy macska, és sosem fordít hátat, amikor az öregek azt mondják neki, hordja át az árut egyik boltból a másikba. – Igavonásra született – mondják. – Olyan, mint egy öszvér. – Ezért fogadták fel az Arzenálba anélkül, hogy meggyőződtek volna róla, ért-e az ácsmesterséghez. Ott aztán tüzes katalanban dolgozik, fekete füstöt lélegzik, és a korom rátapad a karja szőrére. Simplicio úgy ismeri a hajók belsejét, akár a tenyerét, bebújik az épülő hajótestbe, benyúl egészen addig, amíg hely van a fűrésznek meg a kalapácsnak. Este, lefekvés előtt, folyóvíz alatt kell haját mosnia és a torkát öblögeti, hogy kiköphesse az odatapadt kátrányt.

Zosimo mindent megtesz bátyja kényelméért. Megtölti a kútnál a kancsót, rongyokat letörli a hátát, elszórakoztatja a *cicamicás* mesével. Alig pár lépésnyire laknak a régi szabóműhelytől, egy lépcsőaljban, ahol rothadó algaszag érződik, és télen sosem süt be a nap. Látszik, hogy nincs asszony a háznál: nincs egy cserép bazsalikom az ablakban, a Szűzanya előtt kialudt a mécses, a falak gyerekhangokra várnak, akikért Simplicio imádkozik a Mindenhatóhoz, már ha valaha is megházasodik. Neki kell továbbvinnie a nemzetséget. – Még nem teremtődött meg annak a napja – szokta mondani a San Cassian-i patikus. A gyermekekre, ha egyáltalán lesznek, Simpliciónak olyan béketűréssel kell várnia, mint Jóbnak. Jobb a rosszat elkerülni.

Ezek járnak Zosimo fejében, míg odaér a lépcsőaljhoz. Reménykedik, hogy találkozik Simplicióval, de az nincs otthon. Nyilván még az Arzenálban van, de ő nem várhat. Tarisznyája mélyére rejti a Van Graantól kapott pénzt. Mellé teszi a kését meg egy kék-fehér csíkos kendőt is, amely az apjára emlékezteti, majd egy falmélyedésből árkust és tintát vesz elő.

Zosimo Aleppo levele Simpliciónak

Velence, 1499. október 18-án

Drága bátyám, mélységes sajnálattal tudatom veled hirtelen elutazásomat, melynek oka egy fontos küldetés, amelyet a jövőben teljesítenem kell, s még fel sem becsülhetem, milyen hosszú időre szólít el. Erasmo Van Graan mester engem választott a nyomdában dolgozó segítők közül, és kegyelme folytán megbízott, hogy egy pergamen keresésére induljak, amely egy mind ezidáig ismeretlen ifjú kezébe jutott, aki talán diák, talán rejtélyes kóbor vándor, senki sem ismeri, és száma sincs a földeknek, melyeket bejár, mielőtt megérkezett oda, ahol legutóbb látták, egy Velencétől távoli helyen, melynek nevét óvatosságból nem írom ide.

Csak egy darab papír mozgatja lépteim, ám ezekben az esztendőkből a világ a szavak nyomában fut, amelyek papírokon kelnek életre, szokta mondani Van Graan, minden papír, minden szó, még a múltunk és a jövőnk is.

Ilyen ábrándokkal indulok én útnak, és a papírlappal együtt, melyre most írok, maradjon veled jókívánságom, köszöntsön rád boldog idő, miként énreám is, hiszen nem minden nehézség nélkül vágok neki a útnak, és nem is minden félelem nélkül, hogy nem sikerül olyan hamar visszatérnem, mint szeretnék, a városba, ahol oltalomra lelt apánk, Mosé vére, Áron vére, és távoli rokonunk, Sámuel vére.

Bár kapkodva írom ezt a pár sort, mit neked hagyok – s a többi is majd, melyek ezt követik, ha úgy van megírva a sors könyvében –, de adjon rá módot, hogy találkozzatok, te és a szépséges Rebeka, Rebeka, a vágyott, Rebeka, a jegyes, és legyen örök záloga a szeretetnek, melyet irántad érez kedves fivéred, Zosimo Aleppo.

(regényrészlet)

LUKÁCSI MARGIT FORDÍTÁSA